

„VIÐ KREFJUMST LEIKLISTARSKÓLA!“

STOFNUN SAMTAKA ÁHUGAFÓLKS UM LEIKLISTARNÁM

Hinn 23. júlí 1972 birtist tilkynning í Þjóðviljanum undir fyrirsögninni „Áhuga á leiklist?“ og sama dag hittist í Norræna húsinu hópur af ungu hugsjónafólkimeðbrennandiáhugaáleiklistarnámi. Samtökáhugafólks um leiklistarnám – SÁL voru stofnuð. Á þessum tíma starfaði enginn leiklistarskóli á Íslandi, en einstaka leikarar héldu úti einkakennslu. Leikfélag Reykjavíkur og Þjóðleikhúsið höfðu lokað sínum skóladyrum í þeirri von að þrýsta á þáverandi ríkisstjórn að stofna og starfrækja leiklistarskóla. Viðbrögðin létu á sér standa og ríflega tveimur árum seinna bólaði ekkert á nýjum leiklistarskóla.

Eftir fyrsta fund var boðað til framhaldsfundar 2. ágúst þar sem var tekin ákvörðun um að SÁL-samtökin stofnuðu leiklistarskóla um haustið. Skólinn yrði starfræktur þangað til ríkisrekinn leiklistarskóli tæki við. Öll stjórnarsýsla yrði lýðræðisleg og nemendur sjálfir við stjórnvölinn. Nemendur myndu ráða alla kennara, semja námskrá, útvega húsnæði og reka skólann, fyrst með skólagjöldum og vonandi síðar með opinberum styrkjum. Leiklistarskóli SÁL hóf starfsemi í byrjun október 1972.

FYRIR FUND, 2. AGÚST 1972

TILLAGA AÐ REGLUGERÐ SAMTAKA ÁHUGAFÓLKS UM LEIKLISTARNÁM.

Einkunnarorð:

Við krefjumst leiklistarskóla, sem kennir okkur að skoða raunveruleikann og hjálpar okkur að vinna úr athugunum okkar, þannig að okkur sé í framtíðinni kleift að meta starf okkar og afleiðingar þess.

Samtökin leggja áherzlu á; að vekja skilnin allra á, að leikhús byggist á hópvinnu en ekki einstaklingsframtaki.

Samtökin starfa sem Íslandsdeild Norrænu leiklistar-nemanefndarinnar þangað til Íslendingar eignast leiklistarskóla.

Áhuga á leiklist?

Er margt áhugafólk um leiknám á Íslandi? Ganga margir með þá hugmynd að rétt sé að leggja stund á leiknám? Hafa ráðamenn í þjóðfélaginu áhuga á leiknámi og aðstöðu leiknema? Allir vita að enginn leiklistarskóli hefur verið rekinn á Íslandi eða hefur tekið inn nemendur lengi. En verður á næstunni stofnaður Ríkisleiklistarskóli? Svar við sumum spurninganna er hægt að fá kl. 3 e.h. í Norræna húsinu, en þá verður haldinn stofnfundur samtaka áhugafólks um leiklistarnám.

Einkunnarorð SÁL: „Við krefjumst leiklistarskóla, sem kennir okkur að skoða raunveruleikann og hjálpar okkur að vinna úr athugunum okkar, þannig að okkur sé í framtíðinni kleift að meta starf okkar og afleiðingar þess.“

Hluti af tillögu að reglugerð Samtaka áhugafólks um leiklistarnám. Fundargerðir eru vandaðar en voru oftár en ekki skrifaðar með hraði eins og sést á stafsetningu.

NEMENDUR SÁL

Nemendur Leiklistarskóla SÁL komu hvaðanæva að, unglingar að stíga sín fyrstu skref í lífinu í bland við einstaklinga sem sinntu heimili, störfum og fjölskyldu. En eitt sameinaði þessa ólíku einstaklinga: brennandi áhugi á leiklistarnámi. Ekkert inntökupróf var í skólann heldur notast við símat.

Fleiri nemendur hófu nám en kláruðu, skólinn hentaði ekki öllum. Eftir varð kjarni sem hélt skólanum gangandi samhliða krefjandi námi en það var einungis hluti af skyldum nemenda við skólann. Lýðræðisleg stjórnarsýsla skólans var skipulögð í gegnum fundarhöld. Fundir voru haldnir reglulega, stundum oft í viku og vörðu jafnvel í fleiri klukkutíma. Einnig var á ábyrgð nemenda að fjármagna skólann.

„Félagsleg aðstaða nemenda er mjög misjöfn. Nemendur stunda vinnu eða annað nám að deginum og auk þess verða sumir að vinna heimilisstörf að auki. Hafa þeir þannig misjafna möguleika á að undirbúa sig fyrir kennslustundir ... Þyrftu nemendur því að öðlast rétt til námslána til að geta stundað nám sitt eins og eðlilegt verður að teljast.“

Sigmundur Örn Arngrímsson, meðmælabréf dagsett 26.3.1973 (Ráðherramappa)

Að ofan: Sigmundur Örn Arngrímsson í hópi nemenda. Að neðan: Helga Hjörvar í hópi nemenda 3. árgangs, 1974-1975. Ljósmynd: Sígfús Már Pétursson.

Sigurður Pálsson.

KENNARAR SÁL

Kennarar skólans voru að sama skapi breiður hópur, sumir hverjir ekki mikið eldri en nemendurnir og jafnvel ennþá í námi. Launataxtinn var lægri en í flestum öðrum skólum en kennararnir, sem deildu oft en ekki hugsjónum nemenda, tóku á sig lægri laun.

Á meðal kennara má nefna Arnar Jónsson, Gylfa Baldursson, Gylfa Gíslason, Helgu Hjörvar, Hilde Helgason, Kára Halldór Þórsson, Maríu Kristjánsdóttur, Sigurð A. Magnússon, Sigríði Pálmadóttur, Sigurð Pálsson, Þórhildi Þorleifsdóttur, Þorleif Hauksson og Þorgeir Þorgeirson.

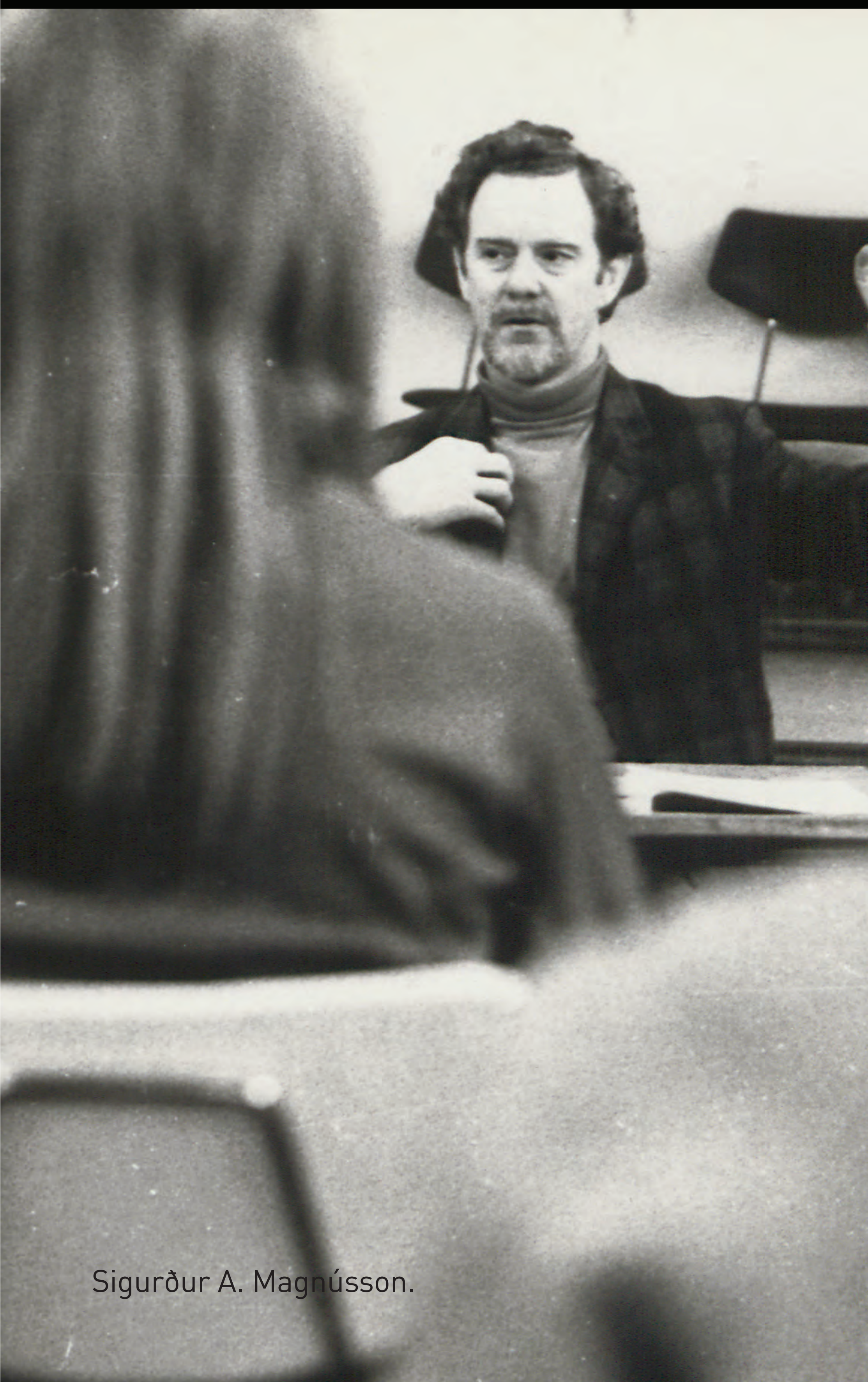
„Þarna fannst Þorgeiri Þorgeirsyni gaman að vera. Enda sagði hann að einræði væri sæluríki stöðnunar og þeim sem aðhylltust það stæði stuggur af lýðræði, því þar gæti allt gerst.

Og þarna sat hann í miðjum hópnum, einn af okkur, en þó svo ólíkur, en samt einn af okkur. Hann var sá eini, af þó mjög svo framsæknum kennurum, sem sagði aldrei: Þið og Ég. Hann sagði alltaf: Við. Það var af þeirri einföldu ástæðu að hann var einn af hópnum. Þannig maður var Þorgeir Þorgeirson.“

Viðar Eggertsson um Þorgeir Þorgeirson.

Þórhildur Þorleifsdóttir.

Sigurður A. Magnússon.

Þorgeir Þorgeirson, Ása H. Ragnarsdóttir, Anna S. Einarsdóttir og Sólveig Halldórsdóttir.

Ljósmyndir: Sigfús Már Pétursson.

SKIPULAG OG KENNSLA

Upphaflegi draumurinn um heilsdagsskóla varð að víkja á fyrsta ári fyrir kvöld- og helgarnámi. Námið stæði í fjögur ár en á lokaárinu myndi útskriftarárgangurinn starfrækja nemendaleikhús. Framkomubann nemenda átti að gæta þess að allir sinntu náminu af heilum hug og stæðu jafnfætis við útskrift. Lögð var áhersla á fjölbreytta og þverfaglega kennslu að norrænni fyrirmynd, s.s. raddþjálfun, hópefli (grúppudýnamík), leiktúlkun, leikfimi og leiklistarsögu. Á lokaári skólans, námsárið 1974-1975, stunduðu 1. og 2. árgangur heilsdagsnám en 3. árgangur aðallega kvöld- og helgarnám.

Í bréfi sem skrifað var menntamálaráðuneyti árið 1973 og varðveitt er í safni SÁL stendur:

„Kennsluform og námstilhögun eru mjög í samræmi við þær stefnur sem rutt hafa sér til rúms í Norðurlöndum og víðar. Meginþættir þeirra eru:

- Að stjórn skólans og starfsemi sé byggð á lýðræðisgrundvelli.
- Að auk tilskyldrar leiklistarmenntunar sé nemendum gefinn kostur á að kynnast þjóðfélagi því er þeir lifa í, og vinna úr athugunum sínum á grundvelli sjálfstæðrar hugsunar.
- Að opna augu einstaklinga fyrir hóp- og samvinnu.
- Að námið rýrni ekki á kostnað prófa.“

Stundaskrá 1. bekkjar í Leiklistarskóla S.A.L./veturinn 1974-75 SJ 5/

1. Önn: Mánudagur	
19:00 - 20:30	Raddþjálfun <i>vepa</i>
20:45 - 22:45	Grúppudýnamik
Þriðjudagur:	
19:00 - 20:00	Leikfimi
20:30 - 21:15	Leikritalestur <i>þv. ed. Ready plays - analysis</i>
21:15 - 22:00	"
Miðvikudagur:	
19:00 - 20:30	Framsögn <i>dichon</i>
20:45 - 22:45	grúppudýnamik
Fimmtudagur:	
19:00 - 20:00	Leikfimi
20:45 - 22:15	Raddþjálfun
22:20 -	Fundur
Laugardagur:	
13:00 - 14:30	Tónfræði <i>mine</i>
14:35 - 15:35	Leikfimi
2. Önn: Mánudagur	
19:00 - 20:30	Taltekni <i>collective</i>
20:45 - 22:45	Grúppudýnamik
Þriðjudagur:	
19:00 - 20:00	Leikfimi
20:30 - 22:45	Raddþjálfun og framsögn (1 1/2 kennsl. hvor, bekknum skift)
Miðvikudagur:	
19:00 - 21:00	Grúppudýnamik
21:00 - 21:45	Fundur
22:00 - 23:00	Leikfimi
Fimmtudagur:	
18:15 - 19:15	Leikfimi
19:45 - 22:00	Raddþjálfun og framsögn
Laugardagur:	
13:00 - 14:30	Tónlist
14:45 - 16:15	Leiklistarsaga <i>history of R.</i>

Stundaskrá 1. árgangs.

Stundaskrá 2. bekkjar í Leiklistarskóla S.A.L./veturinn 1974-75 SJ-51

1. Önn: Mánudagur:	
08:30 - 09:00	Upphitun
09:30 - 12:30	leiktúlkun <i>act's playwriting</i>
13:00 - 14:30	leikritun
14:45 - 16:15	framsögn
Þriðjudagur:	
08:30 - 09:00	upphitun
09:30 - 12:30	leiktúlkun
14:45 - 16:15	raddþjálfun
13:15 - 14:45	tónfræði
Miðvikudagur:	
08:30 - 09:00	upphitun
09:30 - 11:30	leiktúlkun
12:00 - 13:30	leikfimi
14:30 - 16:00	leiktúlkun og búningar <i>idea</i>
Fimmtudagur:	
08:30 - 09:00	upphitun
09:30 - 11:30	leiktúlkun
11:45 - 13:00	improvisation
13:30 - 15:00	látbragð <i>mine</i>
15:00 - 16:30	síngartími <i>ekinnar for o' sea</i>
Þöstudagur:	
08:30 - 09:00	upphitun
09:30 - 11:30	leiktúlkun
12:00 - 12:45	leikfimi
13:45 - 14:30	umræður
14:30 - 16:00	raddþjálfun
2. Önn: Mánudagur:	
09:00 - 11:30	raddþjálfun
11:45 - 14:00	framsögn
14:30 - 17:00	leiktúlkun
Þriðjudagur:	
10:30 - 11:45	leiklistarsaga*
12:30 - 13:30	grúppudýnamik
14:15 - 17:00	leiktúlkun
Miðvikudagur:	
08:45 - 10:15	raddþjálfun
10:30 -	

Stundaskrá 2. árgangs.

Stundaskrá 3. bekkjar í Leiklistarskóla S.A.L./veturinn 1974-75 SJ 51

1. Önn: Mánudagur:	
09:00 - 10:00	tónfræði
10:00 - 11:30	Íslensk leikritunarsaga
11:45 - 12:30	leikfimi
13:00 - 17:00	leiktúlkun
Þriðjudagur:	
Íslensk leikritunarsaga og einkatímar í söng samhlöða 09:00 - 11:30	
11:45 - 12:30	leikfimi
13:00 - 17:00	leiktúlkun
Miðvikudagur:	
09:00 - 11:45	leikritun og fyrirlestrar
12:00 - 13:30	leikfimi
14:00 - 17:00	leiktúlkun
Fimmtudagur:	
09:30 - 11:30	Ísl. leikritunarsaga í hópinnu og einkat. í söng samhlöða
11:30 - 12:30	nótalestur
13:30 - 17:00	leiktúlkun
Þöstudagur:	
09:00 - 10:00	leiklistarsaga
10:00 - 11:30	Fundur
12:00 - 12:45	leikfimi
13:15 - 17:00	leiktúlkun
2. Önn: Mánudagur:	(og helmingur af 3. önn)
09:00 - 13:00	leiktúlkun
13:15 - 14:00	leikfimi
15:00 - 17:00	Ísl. leikritunarsaga/Ítvarpsleikur
20:30 - 22:00	taltekni
Þriðjudagur:	
09:00 - 13:00	leiktúlkun
13:15 - 14:00	leikfimi
15:00 - 17:30	einstaklings tímar í söng og framsögn
Miðvikudagur:	
09:00 - 11:45	leiktúlkun
12:00 - 13:30	leikfimi
14:30 - 17:00	Ísl. leikritunarsaga/Ítvarpsleikur

Stundaskrá 3. árgangs.

REKSTUR SÁL OG BARÁTTA VIÐ KERFIÐ

Baráttan fyrir skólanum, bæði rekstri SÁL skólans og opnun ríkisleiklistarskóla, var samstillt átak allra nemenda. Skólagjöld voru 3000 kr. á mánuði eða um 30.000 kr. miðað við verðlag 2022. Námslán fyrir leiklistarnemendur var þess vegna eitt af þeirra helstu baráttumálum. Eitt af lykilskjölum SÁL í þessari baráttu var svokölluð „ráðherramappa“, sem varðveitt er í safni SÁL. Í möppuna var safnað saman gögnum sem studdu við málflutning nemenda: meðmælabréf, bókhald, námskrá og skipulag. Oftar en ekki gekk erfiðlega að ná athygli ráðamanna en þá kom listræn hugsun sér vel.

Húsnæðisekla einkenndi skólahaldið frá upphafi enda skorti skólann fé og ekki var hlaupið að því að fá leiguhúsnæði á höfuðborgarsvæðinu á þessum tíma. Hvað þá að leigja hópi af leiklistarnámsþyrstum ungmönnum sem ætluðu sér að reka skóla!

Fyrsta veturinn (1972–1973) fékk hópurinn inni í kjallaranum á Fríkirkjuvegi 11. Veturinn þar á eftir (1973–1974) bættist auðvitað annar árgangur við sem útheimti frekara pláss. Þá bættist við Tónabær í Skaftahlíð. Þetta húsnæði lét Æskulýðsráð Reykjavíkurborgar skólanum í té endurgjaldslaust og var það skólanum dýrmætur stuðningur, enda fjárhagurinn bágur.

Þriðja veturinn (1974–1975) hóf þriðji árgangurinn nám en þá fluttist nær öll kennslan á Hótel Vík við Vallarstræti á Ingólfstorgi sem skólinn tók á leigu, en framleigði herbergin á efstu hæðinni til nemenda og fleiri. Leikfimi var kennd í Íþróttahúsi Jóns Þorsteinssonar við Lindargötu og ÍR-húsinu við Landakot meðal annarra, en nemendur lærðu söng á víð og dreif um borgina, bæði í heimahúsum og við Söngskólann í Reykjavík.

Dana Fisarova Jónsson kenndi leikfimi í ÍR-húsinu. Hér er 3. árgangur, 1974-1975. Ljósmynd: Sigfús Már Pétursson.

VERKEFNI OG SÝNINGAR

Verkefni skólans og heimavinna nemenda endurspeglaði fjölbreytt efnistöð námskrár. 1. árgangur rannsakaði íslenska sviðslistasögu í námskeiðinu „Upphaf íslenskrar leikritunar“ undir leiðsögn Þorgeirs Þorgeirsonar, en verkefnið varði í tæp þrjú ár. Stundum komu verkefnið úr óvæntri átt líkt og þegar 2. árgangur var beðinn um að setja á svið barnaskemmtun á sumardaginn fyrsta í Austurbæjarbíó 1975. Á einum mánuði varð til *Hvað er í kokinu á hvalnum?* Leiktúlkun og greining var einnig stór hluti af námskrá en 3. árgangur greindi meðal annars *Páska* eftir August Strindberg undir leiðsögn Sigmundar Arnar Arngrímssonar.

Mikil áhersla var lögð á fjölbreytt efnistöð og ekkert var nemendum óviðkomandi. Samfélagsleg ábyrgð spilaði stórt hlutverk í skólalífinu. Nemendur tala um að lærdómurinn hafi ekki einskorðast við bókina eða leiksviðið heldur lærðu þau sjálfsbjargarviðleitni og samvinnu. Allsherjafundur var haldinn einu sinni í viku, stóð oft í fleiri klukkutíma og fundi ekki slitið fyrr en sátt náðist. Málamiðlun og breið samstaða voru lykilatriði í lýðræðislegri uppbyggingu skólans og var þannig eitt stærsta verkefni nemenda á meðan á náminu stóð.

Nemendur 1. árgangs í sýningunni *Undir suðvesturhimni*, 1976. Ljósmynd: Sigfús Már Pétursson.

Nemendur 2. árgangs frumfluttu *Hlaupvídd sex*, 1977. Ljósmynd: Sigfús Már Pétursson.

Nemendur 3. árgangs í sýningunni *Fansjen* ásamt samnemendum í LÍ, 1978. Ljósmynd: Sigfús Már Pétursson.

TAKMARKINU NÁÐ!

Árið 1974 fóru að skipast veður í lofti. Leiklistarskóli SÁL hóf sitt þriðja rekstrarár en Leikfélag Reykjavíkur og Þjóðleikhúsið stofnuðu sameiginlegan leiklistarskóla sem gekk undir nafninu „húsaskólinn“. Nú átti að þrýsta enn frekar á stofnun ríkisrekens leiklistarskóla. Ekki voru allir á eitt sáttir um aðkomu SÁL skólans að málinu en þá komu fyrri samskipti við menntamálaráðuneytið sér vel en Vilhjálmur Hjálmarsson, sem þá var orðinn menntamálaráðherra „... var mjög vel inn í málum SÁL-skólans og gerði sér grein fyrir því að hann var rekinn af faglegum metnaði og heilindum.“

Ingibjörg Briem.

Hófst nú mikil barátta SÁL um að nemendur yrðu ekki einungis gjaldgengir í Leiklistarskóla Íslands heldur að nám síðastliðinna ára yrði metið að verðleikum. Að lokum fór svo að allir nemendur sem voru í dagskóla SÁL, 1. og 2. árgangur, fengu beina inngöngu í Leiklistarskóla Íslands og kennarar SÁL sáu um að velja 12 nemendur úr kvöldskólannum, 3. árgangi, til að hefja nám við nýja skólann. Þess má geta að margir kennarar SÁL störfuðu við LÍ hans fyrstu ár. Hinn 14. maí 1975 afgreiddi Alþingi lög um Leiklistarskóla Íslands sem tæki til starfa um haustið. Takmarkinu var náð!

JARÐARFÖR SÁLAR

Í kjölfarið ákváðu nemendur að loka Leiklistarskóla SÁL og 31. maí 1975 var haldin jarðarför Sálar í Svarta salnum á Hótel Vík. Viðburðurinn var sameiginleg kveðjustund allra þeirra sem að skólanum komu, nemenda og starfsfólks, og varanleg skólaslit. Leiklistarskóla SÁL yrði lokað, hans yfirlýsta markmiði var náð og hlutverki hans lokið með opnun ríkisrekens leiklistarskóla. Dagurinn var þrunginn söknuði og sorg en aldrei var langt í fjörið og auðvitað var framkvæmdur gjörningur. Nemendur segja til dæmis frá því að öllum þátttakendum var gert að renna sér inn í Svarta sal á rennibraut, sem hafði á dularfullan hátt birst í húsnæðinu fyrr á skólaárinu, áður en athöfnin hófst.

Hinn 15. júlí sama ár birtist frétt í Þjóðviljanum þar sem saga skólans var rakin í fyrsta sinn en titillinn „Viljum halda okkar námsáætlun“ endurspeglar kröfu SÁL nemenda að hópurninn fengi að ljúka námi við Leiklistarskóla Íslands samkvæmt námskrá SÁL skólans.

ARFLEIFÐ LEIKLISTARSKÓLA SÁL

Arfleifð Leiklistarskóla SÁL birtist á fjölbreyttan máta, þá aðallega í gegnum fólkið, nemendur og kennara, sumir þeirra stöldruðu kannski stutt við en allir settu svip sinn á skólann. Arfleifðin birtist líka í námskrá Leiklistarskóla Íslands. Sem dæmi varð hópavinna stór hluti af náminu og leikfimi/líkamsþjálfun. Nemendaleikhúsið var stóri draumurinn sem rættist að lokum, varð órjúfanlegur hluti af náminu og lifði um áratuga skeið. Þar tókust nemendur á við öll þau verkefni sem tengjast uppsetningu á leiksýningu, þar má telja leikmyndasmíði, búningasaum og veggspjaldahönnun. Þessir þrjú árgangar úr Leiklistarskóla SÁL útskrifuðust allir úr Nemendaleikhúsi Leiklistarskóla Íslands, samkvæmt sinni upphaflegu námskrá. Nemendaleikhúsið innihélt boðskapinn sem SÁL stóð fyrir: samvinnu, elju, skipulag, dirfsku og listræna sköpun. Þennan boðskap héldu nemendur SÁL áfram að breiða út á komandi áratugum og gera enn þann dag í dag.

Nemendur 2. árgangs í sýningunni *Hvað er í kokinu á hvalnum?* 1975. Ljósmynd: Sigfús Már Pétursson.

ÚTSKRIFTARNEMENDUR SÁL

1. árgangur (1972-1976)

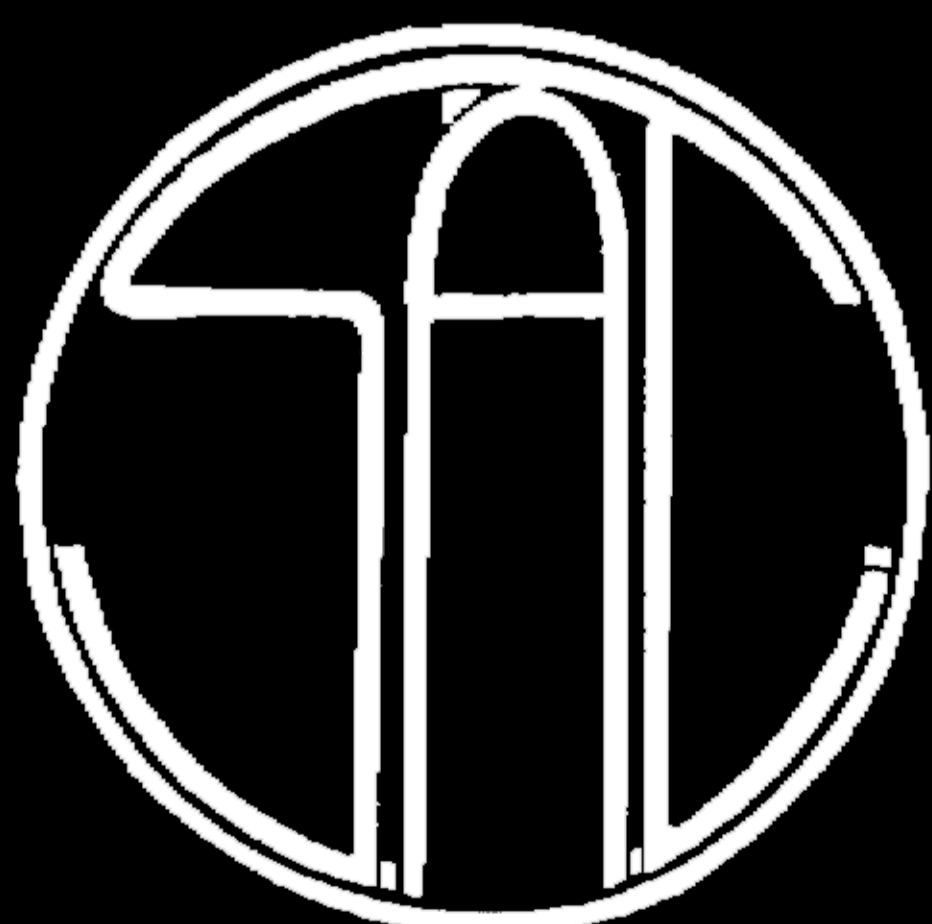
Anna Sigríður Einarsdóttir, Ása Helga Ragnarsdóttir,
Elísabet Bjarklind Þórisdóttir, Evert Ingólfsson,
Nanna Ingibjörg Jónsdóttir, Ólafur Örn Thoroddsen,
Sigurður Sigurjónsson, Sólveig Halldórsdóttir,
Svanhildur Jóhannesdóttir, Viðar Eggertsson
og Þórunn Pálsdóttir.

2. árgangur (1973-1977)

Bjarni Ingvarsson, Edda Vilborg Hólm,
Guðbrandur Valdimarsson, Guðlaug Bjarnadóttir,
Guðný Jónína Helgadóttir,
Guðrún Snæfríður Gísladóttir,
Lísa Pálsdóttir, Sigurbjörg Árnadóttir
og Steinunn Ingibjörg Gunnlaugsdóttir.

3. árgangur (1974-1978)

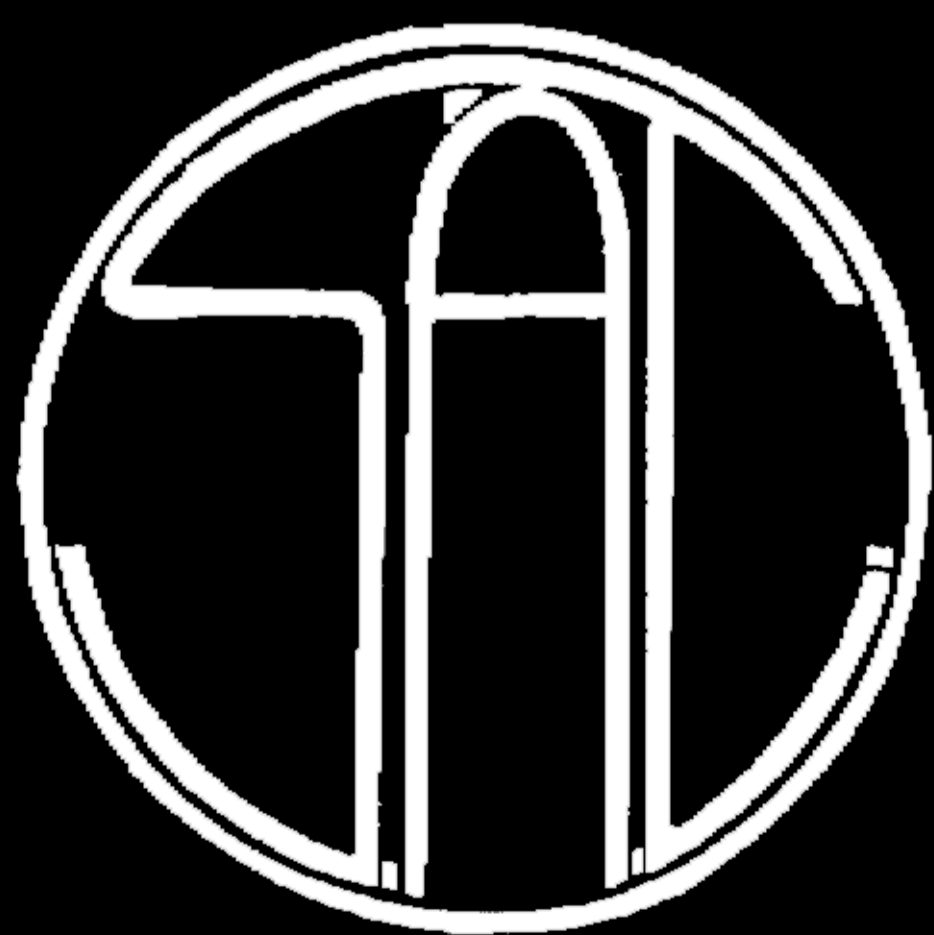
Emil Gunnar Guðmundsson,
Gerður Helena Gunnarsdóttir,
Gunnar Rafn Guðmundsson, Hanna María Karlsdóttir,
Kristín Sigríður Kristjánsdóttir, Margrét Ólafsdóttir,
Ragnheiður Elfa Arnardóttir, Sigfús Már Pétursson,
Tinna Gunnlaugsdóttir og Þröstur Guðbjartsson.

MEÐAL KENNARA

SÁL 1972-1975

Bjarni Steingrímsson
Dana Fisarova Jónsson
Gylfi Baldursson
Gylfi Gíslason
Gylfi Gunnarsson
Hafdís Árnadóttir
Helga Hjörvar
Hilde Helgason
Ingunn Jensdóttir
Jón Þórisson
Kjuregej Alexandra Argunova
Margrét Bóasdóttir
Sigmundur Örn Arngrímsson
Sigríður Pálmadóttir
Sigurður Pálsson
Snorri Sigfús Birgisson
Sólveig Halldórsdóttir
Valgeir Guðjónsson
Þorgeir Þorgeirson
Þorleifur Hauksson
Þorvarður Helgason
Þórhallur Sigurðsson
Þórhildur Þorleifsdóttir*

*Listinn er ekki tæmandi

Karlkyns nemendur og kennarar syngja „Kátir voru karlar“ við Jarðarför sálar. Ljósmynd: Jón H. Hólm.

Nemendur úr 1. árgangi. Ljósmynd: Elísabet B. Þórisdóttir.

Nemendur úr 2. árgangi. Ljósmynd: Sigfús Már Pétursson.

Nemendur úr 3. árgangi. Ljósmynd: Sigfús Már Pétursson.